Хлопчик у драних вицвілих трусах розмахував лозиною. Ту лозину він виламував дуже довго й важко і ще й зараз переживав радість тої миті, коли вона нарешті відчахнулася і схвильовано затремтіла в його руці. Хлопчик вимахував лозиною, милувався, що на ній така ніжна зелена шкірка; вона не облазила навіть тоді, коли він шльогав кропиву та високу лугову траву.

Поруч із ним ішла дівчинка в легких сандаликах, з бантиком у коротких кісках і в білому сарафані. Вона уважно слухала товариша й іноді, коли щось у розповіді надто її вражало, здивовано розводила руками і навіть розчепірювала пальці.

— А потім я побачив море.

— Море? Яке воно?

— Голубе… Голубе-голубе. Ми їхали машиною. Я спочатку подумав, що то небо.

— А море схоже на небо?

— Тільки коли воно голубе.

— А коли йде дощ, тоді яким стає море?

Він не бачив моря в негоду, а тому й не знав, яким воно тоді буває.

— Мабуть, також голубим,— висловив здогад.

— Ні, ні,— заперечила вона.

— А яким же?

— Не знаю. Я не бачила.

— Може, чорним, таким, як грозове небо?

— Ага!

В її погляді світилася гостра, весела радість. Їй подобалося, що море з голубого стає чорним. У їхньому селі не було ні моря, ні великого ставка. Протікав лише дрібний ручай. Але він ніколи не міняв своїх барв. Він завжди був сумно-зеленкуватим.

— Скажи, а море буває... жовте?

— Жовте?

— Атож, жовте!

— Не знаю... Ага, пригадую. Одного разу був дужий вітер, хвилі билися в кручі, розточили глину, і вода біля берега була жовта.

— То біля берега, а далі, далі?

— Ні, далі воно не було жовте...

— А скажи,— її очі знову сповнилися жадібної цікавості,— море не було... червоне?

Він аж зупинився від здивування. Його вразило запитання.

— Червоне? — перепитав він і на мить уявив перед собою багато-багато диких маків, що пелюстковим червоним вогнем запалили простір до обрію.

— Ага, червоне! — гаряче видихнула вона, розуміючи, що він пригадує, бо, можливо, й бачив море червоним.

— Ні, не бачив,— журно сказав він.

— Не бачив,— зів'яло повторила вона.

— Воно не буває червоне.

Тоді вона зупинилася і невдоволено, роздратовано застукала сандаликами об стежку.

— Буває, буває! І червоне, і жовте! Мені мама казала, що є червоне море і жовте!

— Є червоне море?

— Авжеж. І жовте.

Тепер вони дивились одне на одного, неначе вперше бачились. Їх обох здивувало те, що вода може мати різні кольори, як веселка. Але чому ж тоді річка в їхньому селі завжди залишається сумно-зеленкуватою? Невже тому, що біля неї, в лугах, ростуть зелені трави, зелена лепеха, зелений рогіз, зелені дерева?

І дівчинка дуже пошкодувала, що вона не бачила моря. Вона неодмінно зуміла б застерегти різні кольори. Можливо, море від хлопчика ховалося. Тоді, коли він дивився на нього, воно було голубе. А тільки варто було йому повернутися до нього спиною, і воно ставало... оранжеве!

— А ти повертався до моря спиною?

— Спиною? Навіщо?

— Треба!

— Повертався, здається...

— А потім швидко оглядався назад?

— Ні.

— Ет! — невдоволено вигукнула вона.— Треба було підглянути за ним через пальці.— Та й махнула невдоволено рукою.

Тоді хлопчикі відчув себе скривдженим. Він не любив, коли його ставили в незручне становище. І це тоді, коли він бачив море на власні очі, купався в ньому, а вона не бачила нічого, крім оцієї сумно-зеленкуватої річечки. У нього запекло в горлі, засвербіло в очах, і він, не роздумуючи, замахнувся лозиною і боляче шмагнув дівчинку. Від несподіванки вона присіла, наставила перед собою розчепірені долоні, неначе захищаючись від нового удару, що неминуче мав присмоктатися до її ніжного, худого тіла. Очі в неї збільшилися, налившись раптовим сліпим страхом, і вона нічого не могла вдіяти ні з очима, ні з руками, ні з слабким тілом, яке покірно й злякано чекало на новий удар.

Лозина ще хилиталася в хлопчиковій руці, зблискуючи на сонці глянцевитою шкіркою, яка не облазила, коли він шмагав по травах, і зараз не облізла, не полупилась, хоча він ударив по ногах дівчинку.

Тепер хлопчик сам не розумів, як усе це сталося, в ньому пробудилась жалість, він хотів зробити дівчинці щось приємне, сказати вибачливі слова. І він сказав:

— Чому ти не плачеш?

Вона не відповіла, тільки стежила за ним, не кліпаючи.

— Я не хотів...

Вона знову нічого не відповіла, тільки очі з великих, круглих повільно ставали звичайні, а з них невидимо почав щезати негарний сліпий страх.

Дівчинка несподівано посміхнулася кутиками уст.

Хлопчик спіймав отой усміх, жалісливо скривився, присів, і їхні голови опинилися зовсім близько, і він на самому денці її очей побачив по одній маленькій сльозинці.

— Я більше не буду,— сказав він тихо, проникливо, вкладаючи в ці слова усе гарне й світле, що було в його душі.

Дівчинка посміхнулася широко, очі раптом спалахнули іскрами, виповнившись сміхом, вона прожогом підхопилася і застрибала біля нього:

— А мені не боляче! Не боляче! То я так...

Він дивився на неї знизу вгору, стежив, як метляється її бантик, як біля загорілих ніг хвилюється сарафан.

— А мені не боляче!..

І тоді в ньому пробудилося ще інше невдоволення. Не від свого вчинку, ні. А від того, що вона його обманула, обвела кругом пальця. Вона прикинулась. Їй не боліло!.. Він і вірив, і не вірив їй. Але чому ж тоді вона зробила такий рух руками, і чому тоді в неї стали такі незвичайні, великі очі і на денці в кожному тремтіло по маленькій, гострій сльозинці?

— То я знічев'я тебе вдарив...

Вона, не слухаючи, пішла вперед по білій сухій стежині, на якій валялися затоптані стебла трав. Він постояв трохи, стежив, як вона йде, тримаючи руки трохи відстовбурченими від плаття, неначе боячись забруднити його чи бодай торкнутися. Далі й собі рушив.

— А на морі я згадував тебе...

— Мене?

— Еге.

— А як ти мене згадував?

Він на хвилину задумався. Як же він її згадував?..

— Ну, так, розумієш... Як ми ходимо до школи. І на уроках у класі... А де ти була, коли я був на морі?

— Я їздила на машині.

— На легковій?

— Еге.

— І багато?

— Багато. Пригадуєш отого дядечка, що часто приїздив до нас у село з району? Коли він мене зустрічав, то завжди вгощав цукерками.

— Білявий, він сміявся весь час? Шкутильгав на ліву ногу, то на паличку спирався?

— Так, він був дуже веселий. І в нього були дуже солодкі цукерки. Він ходив зі мною оцим лугом і розпитувався, як я живу.

— Ти ходила з ним навіть по цій стежці?

— Навіть по цій стежці. А одного разу він мене поцілував.

— Навіщо? — здивувався хлопчик.— Адже він не батько, а зовсім чужа людина.

— Я не знаю, навіщо він це робив. Він не казав.

— А мати знала?

— Мати знала. Вона тоді лежала в лікарні, ми їздили до неї з батьком, і я їй призналася. А мати сказала: "То, напевне, дуже гарний чоловік, коли він цілує мою донечку".

— А за цукерки?

— І за цукерки теж призналась. Вона сказала: "Коли вгощають солодким, то не відмовляйся, а тільки сама ніколи не проси".

— І за цю стежку сказала?

— За стежку? Ні... За стежку не сказала.

— І потім ти його більше не бачила, коли почалися канікули?

— Так, я його не зустрічала. А потім я йшла в бібліотеку міняти книжку.

— Яку? Я її читав?

— Про анаконду.

— А що це таке?

— Це удав. Він живе в тропіках...

Він зітхнув:

— Ні, не читав.

— Я йшла дорогою, коли раптом зупинилася легкова машина. А з неї виглянув отой чоловік і запитав: "Ти не хочеш покататися?"

— Ну, а ти?

— Сказала, що хочу. Він одчинив дверцята і посадовив мене поруч себе. Він був дуже гарний і сміявся. Він запитав, чи я не боюся в машині. А я сказала, що не боюсь. І ми поїхали. Він дивився на мене ласкаво.

— Куди ж ви їхали?

— Ми їхали по дорозі. Минули одне село, а потім інше. Вибралися на асфальт. Я запитала, чи скоро ми повертатимем назад. А чоловік засміявся. І сказав: "Ти не хвилюйся. Ми просто покатаємось". І дав мені цукерку. Я взяла цукерку, але їсти не стала.

— Чому?

— Мені не хотілось. Розумієш, раптом зовсім перехотілося їсти цукерку. Неначе вона мала бути гіркою. Хоч я знаю, що вона була смачна. Я й раніше їла такі, і вони мені подобались.

— Що ж ти зробила з нею?

— Ну, я тримала її в руці. А скоро ми поминули якесь містечко, навіть не зупинилися в ньому. Я сказала, що не хочу більше кататись. Тоді чоловік сказав, що ми повернемо зараз праворуч, а потім іншою дорогою помчимо додому... Незабаром машина повернула праворуч, потім ще, і я подумала, що ми їдемо додому. Чоловік нічого не казав, тільки став суворим і більше не посміхався. Я запитала, коли ми будемо дома. Він однією рукою погладив мене по голові. Я бачила, як він міцно стиснув губи, щось міркує. І раптом він запитав, чи я його люблю. Я сказала, що люблю тільки маму й тата. Тоді він запитав: "А мене?" Я повторила, що люблю тільки маму й тата і що колись любила свою тьотю. Але це було ще тоді, коли вона не вмерла, а коли вмерла, то я вже майже забула про неї і перестала любити. Тоді чоловік сказав, що дуже мене любить і в нього в кишені заготовлено для мене багато цукерок.

— Він купив для тебе багато-багато цукерок?

— Ага. Але я сказала, що мені вже перехотілося солодкого, і запитала, коли ж ми будемо дома. Він відповів, що вже скоро, це ми поїхали назад незнайомою дорогою.

— І він посміхався?

— Ні, він уже не посміхався. Він сказав, що ось зараз треба зупинитися, він пообідає, а потім ми поїдемо далі. І ми зупинилися в одному селі. Він пішов до буфету, а я виглянула у вікно. Це село я знала. Воно зовсім близько від Києва. Коли ми з мамою й татом їздили до бабусі автобусом, то також зупинялися тут. Я відчинила дверці, вистрибнула на дорогу і тихенько пішла. Потім оглянулася. Чоловіка ніде не було. Я побігла в бічну вуличку і раз у раз озиралася, бо думала, що він за мною поженеться на машині. Але його не було. Я минула село, опинилась на шосе... Далі бачу: мене наздоганяє автобус. Тоді я зупинилася й підняла руку. Автобус став. Виглянув водій і запитав, куди мені. Я відповіла, що в Київ до бабусі. "А чому ти сама?" — поцікавився він. Я сказала, що люблю ходити сама. Він відчинив зелені двері і впустив мене всередину.

— А в тебе гроші на квиток були?

— Ні, не було. Тоді кондуктор сказала, що не має права везти мене зайцем. А один дядечко з портфелем почав сердитись, кричати, що з дітей не слід брати за проїзд, бо вони не працюють. Кондукторка сказала: "А коли так, то ви візьміть їй квиток". Дядько з портфелем щось буркнув, ще більше розсердився, а потім поліз у гаманець, вийняв гроші і взяв квиток.

— І ти приїхала до бабусі?

— Приїхала. А вона питає: "Онучко, а де ж батько чи мати?" Я відповіла, що сама добралася. Бабуся не повірила. Тоді я сказала про того чоловіка, який віз мене на машині. Бабуся розхвилювалася і почала розпитувати, який той чоловік з лиця. Я сказала, що дуже гарний, що він весь час посміхається. Тільки він не посміхався в машині, а був строгий. А ще я сказала, що він білоголовий... Коли бабуся почула, що він білоголовий, то розхвилювалася ще дужче. Вона сказала: "Ти бач, як він далеко відвіз дитину..." Але це вже нецікаво. Ти краще знову розкажи про море.

— Ні. Цікаво. Що ж було далі?

— А далі я жила в бабусі. Вона написала в наше село, і приїхав батько. Він радів, що зустрівся зі мною, бо думав, що я пропала. А куди ж я мала пропасти, правда?

— Правда.

— Ми з батьком пішли на пошту, і він написав мамі телеграму, що все гаразд, бо я жива й здорова. Потім ми були в кіно, а після кіно їли морозиво. Увечері мене поклали спати. Я вже задрімала, коли почула, що бабуся з батьком розмовляють про мене. Бабуся обурювалась. Вона кричала про когось: "Та як він смів таке робити з нашою онучкою?"

Батько мовчав, а потім сказав зовсім тихо й сумно, що він усе розуміє. Що білоголовий колись навчався з моєю матір'ю в інституті, і вони одне одного любили. І що білоголовому дуже хотілося забрати свою дочку до себе... Але тут я не стала слухати, а заснула, бо вони заговорили про якусь іншу дівчинку, а не про мене, бо я ж не була дочкою білоголового.

— І це все?

— Все. Так я покаталася на машині.

— І більше ти його не бачила?

— Ні. Білоголовий більше не з'являвся. А коли з явиться, я більше не сяду до нього в машину.

— Чому?

— Бо він везе, куди хоче, а мене не слухається. Але ти краще розказуй про море. Я ніколи не бачила моря. Воно велике?

— О-о!

— А хвилі які?

— О-о!

— Такі, як цей кущ?

— О-о!

— Вищі?

— Як ота хата!

Вони зупинилися й розглядали білу хату під стріхою, неначе вперше її бачили. А можливо, дівчинка бачила й справді вперше, бо то вже була не хата, а велика бурунчаста хвиля, а за нею зводились не хати, а нові хвилі, і вже шуміло море, хлюпаючи тривожно й холодно по садках, а вони обоє стояли на березі.